

Oman puutarhan mansikoita – puutarhahanteiden ja asumiskonseptien eriytyminen toisen maailmansodan jälkeen

Minna Lammi ja Päivi Timonen

Asuminen on entistä poliittisempi ja ekologisempi kysymys: ilmastonmuutoksen pysäyttämisen nimissä yhteiskunta hakee asumiseen tiiviyttä ja tehokkuutta. Tutkimuksissa enemmistö suomalaisista unelmoi pientalosta, elävästä yhteydestä luontoon ja omasta puutarhasta. Monet ovat myös tyytymättömiä siihen vaikutusvaltaan, joka heillä kansalaisina on lähiympäristöönsä. Tätä vallaan vajetta paikataan hakemalla kuluttajina sellaisia ratkaisuja, jotka vastaavat omia asumisen unelmia ja antavat mahdollisuuksia vaikuttaa omaan asuinympäristöön. Tässä artikkelissa käsittelemme puutarhahanteiden ja asumiskonseptien muutosta toisen maailmansodan jälkeen. Olemme kiinnostuneita siitä, näkyykö asumiskonsepteissa suomalaisten puutarhahanteiden huomioon ottaminen.

Modernissa kulutusyhteiskunnassa yksilöllisistä asumisratkaisuihin on tullut entistä poliittisempia ja globaalimpia kysymyksiä. Yksilölliset asumisen unelmat asettavat asumisen politiikalle vaativia haasteita, koska yksilöllillä on mahdollisuus liittyä yhteiskuntaan valitsemillaan tavoilla. Jos ihmiset kokevat, että he eivät pysty kansalaisina vaikuttamaan asumiensa, he paikkaavat asiaa ostamalla kuluttajina, mitä haluavat ja mihin heillä on taloudellisia mahdollisuuksia. Yhteiskunnalla puolestaan on vain rajallisesti keinoja vaikuttaa kuluttajien valintoihin. Lähtökohtanamme on olettamus, että moderni kuluttajakansalainen ei tyydy pelkkään

kansalaisen valtaan, vaan ratkaisut tehdään kuluttajakansalaisena asumisen politiikan asettamissa rajoissa myös kuluttajan valtaa hyväksi käyttäen.

Toisen maailmansodan jälkeen asumisratkaisuihin on heiluttu urbanistien ja romantikkojen välillä. Maalta kaupunkiin muuttaneet suomalaiset ovat totutelleet uudenlaiseen asumiseen ja asumisajatteluun toisen maailmansodan jälkeisten vuosikymmenien aikana. Asumishanteet ovat muuttuneet ja kehittyneet niin kaupungistumisen kuin kulutusyhteiskunnan kehittymisen ja kulutuksen yksilöllistymisen myötä. Anneli Junto on todennut talotyyppien

valinnoissa ja pientaloaalloissa heiluriliikettä urbanistien ja romantikkojen välillä. Urbanistit Topeliuksesta lähtien haluavat kerrostaloja, yhteistiloja ja palveluita, ja korostavat kaupunkiasumiseen liittyvää yksilöllistä vapautta. Romantikot vetäytyvät luontoon ja yksityisyyteen, privatisoivat. (Juntto 1990, 283–288.)

Unelma omasta puutarhasta on yksi syy siihen, miksi urbaani kerrostaloasuminen ei innosta suomalaisia. Reilu enemmistö suomalaisista haluaa asua väljästi rakennetuilla alueilla lähellä luontoa (Juntto 2007, 89–111). Puutarhaharrastuksen käytännöt voivat osaltaan selittää sitä, miksi muuttoliike Suomessa suuntautuu yhä kasvavassa määrin kaupunkiseutujen kehyskuntiin. Luonnon läheisyydestä haaveillaan ja esimerkiksi pääkaupunkiseudun asukkaista kahdeksan kymmenestä haluaisi mieluiten asua luonnon lähellä omassa pientalossa (Kortteinen ym. 2005).

Puutarha on arkena levon ja rentoutumisen, mutta myös tekemisen paikka. Puutarhaharrastus on kokenut suuren muutoksen kulutusyhteiskunnan kehityksen myötä, se on muuttunut hyödystä huviksi, välttämättömyydestä valinnaksi. Suomalaisille tärkeä luonnosta nauttiminen näkyy tavallisissa arkisissa teoissa kuten puutarhan vaalimisessa. Puutarhan muutos aikojen kuluessa kertoo myös siitä, mitä luonnon urbanisoituminen tarkoittaa vaurastuneessa Suomessa. Kulutus ei ole vain halujen ja tarpeiden täyttämistä, vaan niissä on kyse käytännöistä, jotka kuljettavat toimintaan liittyviä haluja, osaamista ja ymmärrystä.

Puutarhaharrastuksessa luonto on läsnä miljoonan suomalaisen arjessa ja kulutuksessa. Puutarhaharrastukseen kuuluu niin puutarhan hoitoa ja kasvien kasvatusta kuin puutarhasta

nauttimista ja siellä oleskelua. Lisäksi siihen voi liittää puutarhaharrastukseen liittyvän kulutuksen kuten puutarha-alan lehtien ostamisen ja lukemisen, puutarhakasvien ja -kalusteiden hankkimisen sekä puutarhan sisustamisen ja rakentamisen.

Kotipuutarha-lehti kertoo ihanteiden muutoksesta

Tarkastelemme artikkelissa Puutarhaviljelijäin liiton, nykyisen Puutarhaliiton, julkaisemaa harrastepuutarhureille tarkoitettua Kotipuutarha-lehteä vuosilta 1941–2006. Olemme aiemmassa yhteydessä (Lammi & Timonen 2007) käyttäneet ko. lehden aineistoa tarkellessamme miten arkiset haaveet rakentavat kulutusta. Tutkimme Kotipuutarha-lehden vuosikerratt viiden vuoden välein alkaen vuodesta 1941, jolloin lehti perustettiin. Nyt vertaamme lehdessä tapahtunutta puutarhaihanteiden muutosta kaupunkiasumisen konsepteihin.

Kotipuutarha-lehdessä toisen maailmansodan jälkeisestä hyötypuutarhan korostamisesta siirryttiin aina 1960-luvulta lähtien myös harrastuksia ja virkistystä huomioivaan ihanteeseen. Kulutusyhteiskunnan kehityksen myötä erityisesti 2000-luvulla lehden sivuilla puutarha unelmien ja haaveiden kohteena on korostunut.

Oheinen taulukko erittelee Kotipuutarha-lehden aineistoon perustuen suomalaisia puutarhaihanteita ja ihanteisiin liittyviä piirteitä. Puutarhaihanteet elävät rinta rinnan niin, että erilaiset ihanteet ovat eri aikakausina saaneet erilaisia painoarvoja. Ihanteiden painoarvojen muutosten voidaan ajatella vaikuttaneen suomalaisen kuluttajaan siten, että puutarha ja siihen liittyvät

Suomalaisen puutarhan ihanteet.

Puutarhahaihanne	Hyötypuutarha	Huvipuutarha	Unelmapuutarha
Keskeiset piirteet	Ruuantuotanto	Lisätila lapsille	Nautinto, erityisesti esteettiset nautinnot
	Omavaraisuus	Oleskelu	
	Työ	Harrastukset, pelit	Oleskelu, luonnosta nauttiminen
	Niukkuuden voittaminen	Luonnosta nauttiminen	Kasvun ihme
	Ravinnon monipuolistaminen	Kasvun ihme (niin hyöty- kuin koristekasvien osalta)	Puutarha persoonallisuuden jatke
	Siemenet, taimet	Puutarhan rakentaminen: siihen liittyvät kulutustavarat	Puutarha vaatii yhä uutta: uusia kasveja, rakenteita, sisustuselementtejä
	Puutarhaharrastaja on tuottaja	Puutarhaharrastaja on itsensä toteuttaja	Puutarhaharrastaja rakentaa yhä uudelleen unelmiaan

toiveet on alettu nähdä eri aikoina uudessa valossa. Myös puutarha-alan lehdillä, kuten Kotipuutarhalla, on tässä muutoksessa ollut oma osuutensa. (Lammi & Timonen 2007, 216.)

Puutarhahanteiden ja kaupunkiasumisen konseptien kohtaaminen

Maailmansotien välisen ajan ihanteena oli vahvasti kotitalouksien omavaraisuus. Monet valitusjärjestöt, muun muassa Marttajärjestö, tukivat voimakkaasti omavaraisuuden ihannetta. (Heinonen 1998, 32–34; Ollila 1993, 124.) Anne Ollila (1993, 124) toteaa, että omavaraisuus oli nimen omaan naisten vastuulla, koska he huolehtivat ruokataloudesta, puutarhanhoidosta,

kankaiden kutomisesta ja muusta kotitaloustuotannosta. Puutarha ja sen kasvimaat olivat osa omavaraisuuspyrkimystä ja perheen ruoka- huoltoa. Omavaraisuuden ihanne piti pintansa sotavuosina ja vielä sen jälkeenkin. Sotavuosina ja jälleenrakennuskaudella 1950-luvulla Kotipuutarha-lehti neuvoi hyötykasvien viljelyssä ja hedelmäpuuiden hoidossa sekä kannusti vähemmän tunnettujen, kotipuutarhaan sopivien kasvien käyttöön. Viljelytaitojen lisäksi lehdessä annettiin säilöntä- ja ruokaohjeita. (Kotipuutarha 1946, 49–50, 109.)

Jälleenrakennuskaudella, 1940-luvun loppupuoliskolla ja 1950-luvulla, Suomessa perustettiin maanhankintalain nojalla noin satatuhatta uutta pientilaa. Niin maaseudulla kuin kaupun-

geissakin rakennettiin ennen kaikkea puolitoistakerroksisia omakotitaloja, rintamamiestaloja. Asuntopoliittikkaa perusteltiin muun muassa yhteiskuntarauhan säilyttämisellä: pyrittiin saavuttamaan poliittisesti vakaat olot ja antamaan rintamamiehille se, mikä heille sodan aikana oli luvattu. 1940-luvun rintamamiestalojen myötä arkkitehdit tulivat mukaan talojen suunnitteluun: valtaosa taloista rakennettiin arkkitehtien tyyppitalopiirrustusten perusteella. Kirsi Saarikangas on luonnehtinut jälleenrakennuskauden rakentamista ratkaisevaksi muutokseksi kohti modernia, keskiluokkaista ja kaupunkimaista asumista, jossa tilajärjestelyt vahvistivat jakoa yksityiseen ja julkiseen. Tyyppitaloja voidaan pitää suomalaisena modernismin sovelluksena, jossa yhdistyi aiempi rakentamisen perinne ja funktionalismin suunnitteluperiaatteet. (Saarikangas 2002, 352–358.)

Toisen maailmansodan jälkeen luonnon ja perheen merkitystä korostettiin. Puutarhan ympäröimää omakotitaloa pidettiin lapsiperheen ihanteellisimpana asumismuotona, koska omakotitalon ajateltiin lujittavan perhettä. Puutarhan kautta oltiin yhteydessä luontoon, ja siellä puuhaaminen katsottiin niin fyysisesti kun psyykkisesti terveelliseksi. Luonnollisesti omakotitalon puutarha tarjosi myös mahdollisuuden ravinnon

viljelyyn. (Juntto 1990, 122–130; Saarikangas 2002, 355.) Nämä ajatukset eivät sinänsä olleet uusia, sillä jo vuosisadan vaihteessa korostettiin luonnon merkitystä kumoukselta suojaavana tekijänä. Luonnossa, kodissa ja vapaa-aikana ihminen saattoi olla kokonainen. Tämän ihanteen innoittamana porvaristo rakensi kesähuiloita. Syntyi myös ajatus puutarhakaupungeista, joiden innoittamana rakennettiin muun muassa Helsingin Käpylä ja Espoon Tapiola.

Omakoti-ideologiaa ja luonnonläheisen kaupunkisuunnittelun mallia ajoi voimakkaasti Väestöliiton johtaja Heikki von Herzen. Hän esitteli ideologiaansa vuonna 1946 muun muassa teoksessa *Koti vai kasarmi lapsillemme* sekä ajan mallin mukaan valistuselokuvassa¹ *Kaksi maailmaa* (Lammi 2006). Väestöliiton asuntoasiaintoimiston Suomi-Filmiltä tilaama, vuonna 1950 ilmestynyt elokuva *Kaksi maailmaa* esittelee Aapon ja Antin, sekä heidän asuinalueensa. Aapo asuu perheineen täyteen ahdetussa pienessä kerrostaloasunnossa. Lapset leikkivät kerrostalojen ahtaalla, meluisalla ja asfaltoidulla pihalla, lähellä vilkasta tietä. Aapo ei kestä kodin meteliä, vaan lähtee kävelylle ja poikkeaa elokuviin.

Elokuvateatterissa Aapo näkee asuntorakentamista käsittelevän elokuvan *Entistä parempia*

¹ Suomalaisia lyhytelokuvia valmistivat aina elokuvan alkuajoista saakka elokuvayritykset useimmiten jonkin kaupallisen yrityksen tai aatteellisen järjestön tilauksesta. Kun valtiovalta alkoi 1933 tukea kotimaisia valistavia lyhytelokuvia veronalennuslainsäädännön kautta, syntyi järjestelmä, jonka kautta elokuviin suodattui valtiollinen näkemys siitä, mitä elokuvissa saa tai ei saa olla. Veronalennuskäytäntö antoi elokuvateattereille viiden prosenttiyksikön alennuksen pääsylipputulojen leimaveroon, jos ennen illan pääelokuvaa esitettiin veronalennuselokuvaksi luokiteltu lyhytelokuva. Veronalennuksen piiriin kuuluivat vähintään 200 metrin eli noin seitsemän minuutin pituiset tiede-, opetus- ja taidefilmit sekä maan elinkeinoelämää kuvaavat filmit. Myös Kaksi maailmaa sai tarkastamolta veronalennuselokuvan luokituksen. (Laki leimaverolaista; Uusitalo 1965, 73; 1975, 138–139.)

koteja. Siinä esitellään suuria kerrostaloasuntoalueita, muun muassa Helsingin Mannerheimintielle rakennettuja kerrostaloja, ja kysytään:

“Merkitsevätkö nämä talot askelta parempaan? Pientä edistystä tosin, mutta ei riittävä. Nouseva sukupolvi tarvitsee paremman kasvuympäristön kuin mitä tämäkään muutamia vuosia sitten valmistunut kerrostaloalue voi tarjota. Vieläkin rakennetaan tällaisia jättiläismäisiä asutokasarmeja, ja mikä pahinta, ne pystytetään vilkkaasti liikennöidyn valtavyöhykkeen varrelle.”

Elokuva esittelee myönteisenä esimerkkinä Helsingin Käpylän pienkerrostaloalueen. Parhaaksi nähdään kuitenkin omakotitalo.

“Sosiaalisesti paras asumisen muoto on kuitenkin omakotitalo, mutta tälläkin tiellä olemme saaneet aikaan paljon epätyytyväisyyttä. Olemme antaneet omakotiasutuksen kehittyä villinä vailla suunnitelmallisuutta. Sen mukainen on ollut tulos. Mutta kehitys on mennyt eteenpäin, olemme todellisen omakotirakennustoiminnan renessanssin kynnyksellä. Ensimmäiset merkit siitä ovat jo näkyvissä. Omakotitalo on perheiden ja lapsien luonnollisin ympäristö. Tässä tehdasmaisesti valmistettujen puutalojen ehjä näkymä. Tällaisessa ympäristössä kasvaa henkinen tasapaino jo lapsuusvuosista lähtien. Aikuisten ja lasten paras asumisen muoto on koti, jonka vaiheilla lapsilla on riittävästi turvallista ja terveellistä elintilaa, ja joka tarjoaa myös aikuisille välttämättömän rauhallisen keitaan nykyaikaisen

Kuva 1. Mannerheimintien kerrostaloja elokuvasta *Kaksi maailmaa*. Kuva Suomen elokuva-arkisto.

kiireisen ja kiihkeän kaupunkielämän vastapainona”, elokuva vakuuttaa.

Elokuvan nähtyään Aapo menee tapaamaan ystäväänsä Anttia, joka asuu puutarhojen ympäröimällä omakotialueella. Nähtyään Antin perheen talon, sopuisasti kukin omia vastuualueitaan hoitavat lapset ja juotuaan kahvia puutarhassa Aapo päättää, että hänenkin perheensä asuu jonain päivänä omassa kodissa ja syö oman puutarhan mansikoita.

1940- ja 1950-lukujen asuntoihanteet sekä jälleenrakennuskauden Kotipuutarha-lehtien ihanteet olivat hyvin sopusoinnussa keskenään.

Kuva 2. Kahvihetki puutarhassa elokuvassa *Kaksi maailmaa*. Kuva Suomen elokuva-arkisto.

Rintamamiestaloalueilla niin kaupungeissa kuin maaseudullakin suosittiin suuria tontteja, joihin mahtui niin hyötypuutarhoja kuin lasten leikkialueita. Sekä talon että puutarhan rakentamisessa omavaraisuus ja itse tekeminen olivat kunniassa.

”Huonosti muovattua maastoa”

Yhteiskunnan rakennemuutos alkoi vauhdittua 1960-luvulla, kun maaseudulta muutettiin entistä sankemmin joukoin kaupunkeihin sekä naapurimaahan Ruotsiin. Rakentaminen teol-

listui, rakennusyritykset alkoivat hankkia maata, rakennustarviketeollisuus kehittyi. Samaan aikaan asuntosäästäminen yleistyi ja asuntosäästämisestä tuli myös pankeille talletuskilpailun tapa. (Juntto 1990, 247–258).

Suomalaisen yhteiskunnan modernisoituminen 1960-luvulla näkyi myös Kotipuutarha-lehdessä: uudet materiaalit kuten muovi, koneet ja työvälineet sekä kasvinsuojeluaineet pääsivät lehden sivuille. Elintason nousu ja vapaa-ajan lisääntyminen muuttivat lehden mukaan suomalaisen pihan luonnetta. “Perunamaa väistyy nurmikon ja kukkatarhan tieltä. Hyödyn värit kirkastuvat heleiden kukkien väreiksi”, kirjoitetaan vuoden 1966 Kotipuutarhassa (Kotipuutarha 1966, 167). Samalla nostetaan esiin huoli pihasuunnittelusta ja siihen liittyvän kokemuksen ja tradition puutteesta. Ollaan myös huolissaan rakentamisen nopeasta tahdistasta:

“huonosti muovattua maastoa ja surullista entistä metsää näkee kenties entistä enemmän. ... Laajojen viheralueiden suunnittelulla ja rakentamisella turvataan aidon suomalaisen maiseman pysyvyys myös rakennettujen alueiden välittömässä läheisyydessä. Näiden toimenpiteiden ei kuitenkaan tarvitse riistää yksityiseltä tontinomistajalta hänen pihansa ja puutarhansa yksilöllisyyttä eikä kieltää puutarhamaisten ja ensiluokkaisesti rakennettujen puistojen oikeutusta tiiviisti rakennetuilla alueilla.” (Kotipuutarha 1966, 207–208.)

1960-luvun maaltamuuton aikaansaamaa rakentamista leimasi sotavuosien jälkeisen jälleenrakennuksen tapaan kriisirakentaminen: suuri muutto vaati suurta rakentamista, nopeas-

ti, tehokkaasti ja edullisesti. Kaupungistumisen ydinaika osui vuosiin 1965–1975. Kaupunkeihin liitettiin uusia alueita ja uutta rakennettiin. Asuntopoliittiset ratkaisut tehtiin rakennemuutoksen paineessa vauhdilla. Lähiörakentaminen oli halpa ja nopea ratkaisu. Kunnat ja rakennusyhtiöt tekivät aluerakentamissopimuksia, ja samalla kertaa rakennettiin asunnot, palvelut ja kunnallistekniikka. Asunto alkoi olla teollinen ja standardoitu tuote. Tuotannon määrä nousi laatua tärkeämmäksi. Luonto säilyi kuitenkin lähiöiden nimissä sekä lähiöiden väliin jääneillä metsäisillä alueilla, joutomailloja ja välitiloissa. (Juntto 1990, 275–282.)

Lähiörakentamisen buumi ei niinkään perustunut pitkälle mietittyyn ideologiseen tai poliittiseen ajatteluun, vaan rajuun rakennemuutokseen. Lähiörakentamisen kuumien vuosien jälkeen palattiin pientalojen ihannointiin. Moderni ja tarpeeksi tilava ei riittänyt, haluttiin pientaloja. Kaupungeissa rakennettiin kuitenkin jälleenrakennuskauteen verrattuna pienemmille tonteille, ja rakennusvalvonta oli tiukkaa. Pientalojen lisäksi myös rivitalot alkoivat toden teolla yleistyä.

Lähiörakentamisen jälkeisellä pientalokaudella myös Kotipuutarha-lehti nosti kaupungistumisen esiin. Luonnonläheisyyden etsiminen nähtiin lehdessä hyvin luonnollisena, ja uskottiin, että esimerkiksi rivitaloihin hakeuduttiin nimen omaan luonnonläheisyyden ja pihan takia. Pihan ja puutarhan muutos kaupungistumisen myötä nousi yhä useammin esille myös lehden palstoilla. Kaipuu luontoon ja uudenvainen luonnonläheisyyden etsiminen kuvastui esimerkiksi vuonna 1971 pohdinnassa rivitalon pihasta: “Ikkunasta näkyköön luonto taikka is-

tutetut kasvit, vihreys, väri, kasvu ja kuihtuminen! Kalusteet, kirjavat ja kalliitkin, sijoitetaan jonnekin seinustalle, josta voi taas siellä istuessaan katsella kasveja.” (Kotipuutarha 1971, 127.) 1970-, 1980- ja 1990-lukujen suomalainen puutarha ei enää ollut korostetusti pelkkä kasvimaan ravinnon kasvattamiseksi, vaan se muuttui ”aikaisempaa tärkeämmäksi harrastuspaikaksi ja työskentelytilaksi, pihaksi, kesäiseksi keittiöksi ja olohuoneeksi”, kuten Kotipuutarha vuonna 1981 kirjoitti (Kotipuutarha 1981, 492.)

Asuntotonttien suunnitteluohjeissa korostui luonnon muuttaminen ja muokkaaminen puutarhamaiseksi korvaamalla metsäkasvillisuus istutuspuilla ja pensaila. Kasvimaat muuttuivat 1960-luvulta lähtien pikku hiljaa ulkona oleskelun keitaiksi, joihin kasvit loivat viihtyisyyttä. Hyötyviljelyyn tarkoitettut tilat korvautuivat ulkona tapahtuvaan oleskeluun, seurusteluun ja esteettisiin nautintoihin suunnitelluilla tiloilla. Puutarhaharrastusta ei enää nähty vain hyötyviljelynä vaan kasvien kasvun ihasteluna, luonnon rytmin kokemisena ja vastapainona työelämän kiireiselle rytmille. Puutarhan ideaali onkin muuttunut entistä enemmän nautintoa ja estetiikkaa korostavaksi.

Suomalaistettu amerikkalaisunelma

Suoramedia Oy:n julkaisema omakotimainoslehti Suomela teki vuonna 2003 lukijakyselyn suomalaisten unelmatalosta. Omakoteihin ja rakentajaosoitteisiin jaettavaan Suomelan kysymyksiin vastasi 30 000 suomalaista. Heidän ihannetalonsa sijaitsi yli 2 000 neliön tontilla rinteessä järven rannalla. Talo oli puolitoista tai

kaksikerroksinen, siinä oli kolme makuuhuonetta, työhuone, kodinhoitohuone, sisäsauna, useita tulisijoja, parveke, lasikuisti ja terassi (Herranen 2003). Amerikkalainen unelma suuresta talosta on saanut Suomessa kansallisia piirteitä. Esimerkiksi talotehdas Kannustalon asuntomessujen yleisövoittajat Ainola (1994), Onnela (1997), Rauhala (2000), Aurora (2004) ja Vihervaara (2007) ammentavat ideoita niin kartanoista kuin pitsihuviloistakin. (Kannustalo 2007.)

Nämä unelmatalot ovat hyvin yhteneväisiä Kotipuutarha-lehden tuoreimpien vuosikertojen kanssa. Vauraan Suomen puutarhoihin on tullut hyödyn ja huvin rinnalle entistä voimakkaammin kulutus, jonka moottorina toimivat unelmat ja mielikuvat. Erityisesti 1990-luvulta lähtien Kotipuutarha-lehdessä korostuvat myös kuluttamista voimakkaasti rakenteistavat esteettiset nautinnot ja uutuudet. Se voi yhtä lailla tarkoittaa uusia, erikoisia hyötykasveja ja niiden hankkimista, kuin puutarhan sisustamista tai koristelemista. Puutarhaharrastukseen kuuluu myös modernille kulutusyhteiskunnalle luonteenomainen mielihyvän hakeminen, unelmointi ja hedonismi. Tämä vaatii puutarhaan aina uutta, kasveja, esineitä, mutoksia tai ainakin uuden suunnittelua kotisohvalla löhöten.

Lehden palstoilla ja kuvituksessa näkyvät niin urbanistien kuin romantikkojenkin unelmat. Romantikoille on tarjolla laajoja, vanhoja puutarhoja kun taas urbanistit ihailevat modernien kaupunkitalojen pikkutarkasti suunniteltuja pihvoja. Näissä modernistien pihvoissa on nähtävissä myös viitteitä amerikkalaistumisesta: Yhdysvalloissa omakotitalojen etupihat kerto-

vat usein asujien statuksesta ja varallisuudesta. Siellä erityisesti etupihoja ei ole suunniteltu yhdessäoloon ja leikkiin vaan asujien vallan näytöön (Arnold & Lang, 2007).

Ihanteet eivät ohjaa asumisratkaisuja

Vielä 1950-luvun jälleenrakentamisessa puutarhahaaveet ja asumiskonseptit näyttivät kohtaavan toisensa. Yksi syy tälle voi olla se, että Suomi oli homogeeninen. Elettiin sodanjälkeisen niukkuuden ajassa, jolloin kansakunnan yhteiset ponnistukset olivat tärkeitä. Rintamamiestalon konsepti oli lähellä perinteistä maaseudun asumisen tapaa, eikä muutos ollut iso hyppäys uuteen. Saarikangas (2002, 354) on korostanut 50-luvun rakentamisen olleen selkeä harppaus kohti kaupunkimaista modernia rakentamista erityisesti talojen huoneratkaisujen osalta. 1950-luvun rakentaminen ja sen tiivis yhteys luontoon, puutarhaan, liittää jälleenrakennuskauden rakentamisen pikemminkin talonpoikaisen perinteen omavaraisuuden ihanteisiin, luontoon ja maahan sitoutumiseen (Heinonen 1998, Lammi 2006).

1960-luvun kriisirakentamista maalta kaupunkiin muuttajille leimasi talouden ensisijaisuus, ei ihanteiden. Asukkaiden luonto- ja puutarhahanteita ei juuri mietitty. Pääsyn luontoon tarjosivat silloin ja tarjoavat vieläkin lähellä kotia sijaitsevat talojen väliin jäävät joutotilat. Jälleenrakennuskauteen verrattuna muutos on melkoinen: asuntoalueiden metsäläntit ja peltonreunat ovat yhteisiä maita, eikä niihin voi kuluttajana eikä yleensä edes kansalaisena vaikuttaa. Silloin kun nämä alueet eivät muutu tär-

keiksi yhteisiksi paikoiksi, ne kuluvat helposti luonnon irvikuviksi. Nämä yhteiset alueet eivät kestä runsasta väestömäärää vaan kasvillisuus häviää ja vähitellen alueet muuttuvat epämääräisiksi jätealueiksi.

Jos kansalaiset kokevat, että heillä ei ole valtaa vaikuttaa lähiluontoon, he valitsevat aseeseen kuluttajuuden. Kun vaurastuvassa kulutusyhteiskunnassa kuluttajien rooli voimaantuu, ihmiset päättävät etsiä asuinalueita, joissa he voivat elää ihanteidensa mukaisesti. Pientaloissa oman vaikutusvallan alue kasvaa tonttikoon kasvaessa. Onko siis ihme, jos unelmatalon tontti on suuri?

Haave olla viherpeukalo ja siihen liittyvä laaja piha pientaloalueella ovat merkityksellisiä löytöjä pohdittaessa kulutuksen organisoitumista ja sitä, millaisia vaikutuksia arjen käytännöllä on kulutuksen ympäristövaikutuksiin. Luonnon arvostus ja sen arkinen ilmentyminen haluna harrastaa puutarhanhoitoa ovat osaltaan johtaneet yhdyskuntarakenteen hajaantumiseen muuttoliikkeen suuntautuessa tiiviin kaupunkirakentamisen ulkopuolelle kaupunkeja ympäröiville alueille. Puutarhaharrastuksen toteuttaminen vaatii harrastajiltaan henkilöautoa, jotta työ ja vapaa-ajan harrastukset voidaan sovittaa yhteen. Viherpeukalot ovat valmiita autosta riippuvaan elämäntapaan saadakseen luonnon lähelle arkenakin (Timonen 2008).

Puutarhaharrastuksen tärkeys näkyi myös vastaikään maalle muuttaneille suunnatussa kyselyssä. Kytö ja Aatola (2006) ovat selvittäneet maallemuuton mukanaan tuomia muutoksia vuosina 2001–2004 maaseudulle muuttaneilla talouksilla. Kaupunkien läheiselle maaseudul-

le ovat muuttaneet hyvätuloiset palkansaajat. Maallemuuttajilta oli kysytty, miten oma vapaa-aika oli muuttunut maallemuuton seurauksena. Harrastuksista ylivoimaisesti eniten oli lisääntynyt puutarhanhoito. Maallemuuttajista puutarhahoito oli lisääntynyt 61 prosentilla vastaajista. Vain 15 prosenttia ilmoitti ettei harrasta puutarhahoitoa. Kyselyn mukaan lähes kaikilla maalle muuttaneilla kotitalouksilla oli käytössä vähintään yksi henkilöauto. Kaupunkien lähelle muuttaneilla joka toisessa taloudessa oli käytössä kaksi henkilöautoa.

Monilla suomalaisilla vaurastuminen on mahdollistanut puutarhahaaveiden toteuttamisen. Miten sitten luonnon kokeminen ja puutarhanhoito voitaisiin toteuttaa ilman nyt käynnissä olevaa yhdyskuntarakenteen pirstoutumista? Entä mitä laajempia vaikutuksia ympäristöön on sillä, että haluaa laittaa omaa pihaa? Viitteitä muutosten suunnasta ja laajuudesta tarjoavat Perrels ym. (2006) rakentamat vaihtoehtoiset yhdyskuntarakenne- ja kulutusmalliskenaariot. Skenaarioiden vuoteen 2030 ulottuvia lähtöoletuksia ovat väestön ikääntyminen, kotitalouksien määrän kasvu, kotitalouksien vaurastumisen jatkuminen, asumisväljyyden kasvun jatkuminen sekä asumisen kasvun keskittyminen lähes kokonaan kaupunkiin ja niitä ympäröiviin kuntiin.

Jos perusura eli asuntokannan kasvu nykyisenkaltaisesti tapahtuu maan suurimpia kaupunkeja ympäröiville alueille, se lisää arvioiden mukaan merkittävästi sekä asuinpinta-alaa että henkilöautoilla liikkumista. Tämän perusuran toteutuminen saattaa aiheuttaa ympäristöhaittoja energiankulutuksen kasvuna sekä lisäänty-

vänä liikkumisena henkilöautoilla. Yhdyskuntarakenteen pirstoutumisen haittoja voidaan torjua kehittämällä tiivistä urbaania asumista, joka mahdollistaa luontoa arvostavan elämän. Yksi Perrels ym. (emt.) mallittamista tulevaisuusvaihtoehdoista oli urbaanin pientaloasumisen malli. Siinä lähtökohtana oli sijoittaa liki kaikki uudisrakentaminen kaupunkiin olemassa olevan asutuksen yhteyteen. Skenaario perustuu tiiviiseen ja matalaan kaupunkirakentamiseen. Tällä tavalla toteutetulla rakentamisella on arvioitu olevan huomattavia myönteisiä ympäristövaikutuksia. Tiivis rakentaminen vähentää sekä asumisen että liikkumisen energiankäyttöä. Asuntojen lämmitys voidaan toteuttaa kaukolämmöllä ja joukkoliikenteelle on toteutumismahdollisuuksia. Jotta tällainen urbaanin asumisen malli tulisi hyväksytyksi, on alueiden suunnittelussa vakavasti pohdittava, miten puutarhaharrastukseen liittyvät tekemisen nautinnot voidaan mahdollistaa.

Tiivis urbaanirakentamisen malli tuskin on riittävä ratkaisu pulmaan. Tämänhetkinen tapa vaikuttaa asuinalueisiin on joko vastustaminen tai pois muuttaminen. Voidaan perustellusti kysyä, onko kansalaisuus muuttunut tänä päivänä ainakin asumisen osalta samanlaiseksi rooliksi kuin kuluttajalla – et osta. Tarvitaan selkeää kansalaisten vallan lisäämistä omilla lähialueilla. Miten saa kuntoon lähimetsän, joka voisi toimia puutarhan jatkeena? Saisiko järjestettyä lapsille turvallisen lähimetsän jännittäviä leikkejä varten? Voisiko muuttaa alueelle, jossa olisi laaja aidattu koirametsä tai perustaa sellaisen omalle asuinalueelle? Silloin oman puutarhan koko voisi ehkä olla pienempi.

Suomalaisessa rakentamisessa on edelleen kriisirakentamisen elementtejä: 1960-luvun kriisirakentaminen on leimaa-antavaa, rakennettiinhan kuntien käytännöt silloin. Sama toimintatapa on säilynyt vuosikymmenestä toiseen, ja suunnittelijat ovat tämän käytännön kantajia. Ihmisten unelmat ja ihanteet tulisi ottaa vakavasti, jotta voitaisiin suunnitella sellaisia alueita, jotka vastaavat nykyisiä ihmisten unelmia. Tämä ei tarkoita paluuta 1950-luvun rakentamiseen ja perunamaan korostamiseen, vaan rakentamista 2000-luvun unelmapuutarhureille. Unelmat voidaan ehkä toteuttaa myös pienessä tilassa, ne voivat jopa olla immateriaalisia, mutta niiden on tarjottava mahdollisuuksia vaikuttaa, tuunata ja toteuttaa muutoksia. Yksilöllistyvässä kulutusyhteiskunnassa tarvitaan paljon nykyistä enemmän variaatiota ja ymmärrystä erilaisille toiveille ja ihanteille. Ei ole olemassa yhtä oikeaa tontin kokoa tai näkemystä siitä, mikä on lähimetsän sopiva koko. Kyse ei ole enää välttämättömästä perunamaasta ja sen vaatimasta tilasta, vaan erilaisten unelmien ja halujen ymmärtämisestä ja luovasta toteuttamisesta. Sodan jälkeen Suomessa onnistuttiin yhdistämään tarve ja ihanteet rakentamalla laajoja rintamamiestaloalueita. Tulevaisuudessa tarvittaisiin niin urbanisteille kuin romantikoilkin suunniteltuja malleja, joissa luonto, talo ja puutarha voisivat olla sopusoinnussa ihmisten toiveiden ja unelmien kanssa.

LÄHTEET

- Arnold J, Lang U (2007) *Changing American home life: trends in domestic leisure and storage among middle-class families. Journal of Family and Economic Issues* 28 (1) 23–48
- Borsay P (2000) *The Image of Georgian Bath 1700-2000*. Oxford. Oxford University Press.
- Campbell C (1987) *The Romantic Ethic and the Spirit of Modern Consumerism*. Oxford. Basil Blackwell.
- Heinonen V (1998) *Talonpoikainen etiikka ja kulutuksen henki. Kuluttajaneuvonnasta kuluttajapolitiikkaan 1900-luvun Suomessa*. Suomen Historiallinen Seura. Helsinki.
- Juntto A (1990) *Asuntokysymys Suomessa: Tope-liuksesta tulopolitiikkaan*. Helsinki. Sosiaalipoliittinen yhdistys.
- Juntto A (2004) Erotteleeko asumisura suomalaisia? Teoksessa *Erilaisia kulutusuria Suomessa*. Toimittaneet Ahlqvist K ja Raijas A. Helsinki. Tilastokeskus.
- Juntto A (2007) *Suomalaisten asumistoiveet ja mahdollisuudet*. Tilastokeskus ja Ympäristöministeriö. Helsinki.
- Herranen, P (2003) Unelmatalo-lukijakyselyn tulokset. Suomela.fi. Saatavana <http://www.suomela.fi/1303.html> (Luettu 1.11.2007).
- Kannustalo (2007) *Historia vuodesta vuoteen*. Saatavana <http://www.kannustalo.fi/yritys/historia.html> (Luettu 14.12.2007)
- Kortteinen M, Tuominen M., Vaattovaara M. (2005) Asumistoiveet, sosiaalinen epäjäristys ja kaupunkisuunnittelu pääkaupunkiseudulla. *Yhteiskuntapolitiikka* 70 (2) 121–131.

- Kytö H, Aatola L. (2006) *Muuttuva maallemuuttaja. Maallemuuttajien elämäntavat ja maallemuuton mukanaan tuomat muutokset*. Helsinki Kuluttajatutkimuskeskuksen julkaisuja 3.
- Lammi M (2006) *Ett' varttuis Suomenmaa: suomalaisten kasvattaminen kulutusyhteiskuntaan kotimaisissa lyhytelokuissa 1920–1969*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki.
- Lammi M, Timonen P (2007) Kaalimaalta unelmapuutarhaan: puutarhahanteiden muutos sodanjälkeisessä Suomessa. Teoksessa *Kuluttajat kehittäjinä: miten asiakkaat vaikuttavat palvelumarkkinoilla?* Toim. Lammi M, Järvinen R, Leskinen J. Kuluttajatutkimuskeskus. Helsinki.
- Ollila A (1993) *Suomen kotien päivä valkenee...: Marttajärjestö suomalaisessa yhteiskunnassa vuoteen 1939*. Suomen Historiallinen Seura. Helsinki.
- Perrels A, Ahlqvist K, Heiskanen E., Lahti P. (2006) *Kestävän kulutuksen mahdollisuudet ekotehokkaassa elinympäristössä*. Helsinki: VATT-tutkimuksia 120.
- Saarikangas K (2002) *Asunnon muodonmuutoksia: puhtauden estetiikka ja sukupuoli modernissa arkkitehtuurissa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki.
- Timonen P (2008) *Arkiset haaveet – luontoharastukset nautinnon lähteenä*. Teoksessa *Vapaa-ajan kulttuuria*. Toim. Liikkanen M. Tilastokeskus. Helsinki. Käsikirjoitus.

Aineisto

Kotipuutarha-lehden vuosikerrat 1941, 1946, 1951, 1956, 1961, 1966, 1971, 1976, 1981, 1986, 1991, 1996, 2001, 2006.